

Viite: lausuntopyyntönnö 4.2.2014, VM064:01/2012

Lausunto selvitysmiehen luonnoksesta hallituksen esitykseksi valtionosuusjärjestelmän uudistamisesta

Vihreä liitto rp. kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto valtionosuusuudistuksesta.

Voimassa oleva valtionosuusjärjestelmä on tavattoman monimutkainen ja vaikeaselkoinen, eikä se ole pysynyt mukana maailman muutoksessa. Valtionosuusjärjestelmän muuttamiselle on suuri tarve.

Ehdotuksessa valtionosuuskriteerien määrää on vähennetty noin 50:stä kahdeksaan, joiden lisäksi on kolme lisäosaa. Tämä muutos yksinkertaistaa valtionosuusjärjestelmää olennaisesti, mitä on pidettävä erittäin tervetulleena asiana. Kriteerien määrää ei tule enää kasvattaa kahdeksasta.

Vihreiden mielestä ehdotetut kriteerit kuvaavat onnistuneesti kunnille aiheutuvia olennaisia kustannuksia palveluiden järjestämisestä. Kustannusten tasauksen avulla pyritään varmistamaan, että kaikilla kunnilla on edellytykset peruspalveluiden järjestämiseen.

Nykyiseen järjestelmään verrattuna keskeisten kriteerien painoarvoja on muutettu: sairastavuuden painotus on tuntuvasti suurempi, ja vastaavasti ikärakenteen painotusta on vähennetty. Tämä perustuu THL:n ja VATTin selvityksiin, joissa selvitettiin palveluiden järjestämisen kustannuksia.

Nyt ehdotetut painotukset muuttavat tuntuvasti monien kuntien valtionosuuksia. Muutos perustuu parhaaseen käytettävissä olevaan tutkimustietoon. Se kuvaa peruspalveluiden järjestämisestä aiheutuvia todellisia kustannuksia, ja siksi muutos on tervetullut. Voidaan todeta, että nykyisessä järjestelmässä monet kunnat ovat saaneet ”liikaa” valtionosuuksia, kun toiset kunnat ovat saaneet niitä liian vähän. Erityisesti ikärakenteeltaan vanhat kunnat, joissa sairastavuus on matala, tulevat menettämään valtionosuuksia.

Ehdotuksessa esitetty painotuksen tuntuva siirtäminen sairastavuuden suuntaan on perusteltu ja oikeudenmukaisuutta lisäävä muutos. Tutkimukseen perustuen oikea sairastavuuden painotus olisi 24,9 %, mutta ehdotuksessa se on 24,0 %. Vihreiden mielestä olisi selkeintä, että käytettäisiin suoraan asiantuntijaraportin mukaisia painotuksia, ja ehdotus onkin varsin lähellä tätä.

Uusina kriteereinä käyttöön otettaviksi ehdotetaan koko väestön vieraskielisten asukkaiden osuutta, työttömyysastetta sekä koulutustaustaa. Vihreät pitävät näitä kriteereitä onnistuneina.

Lisäosissa uutena kriteerinä on työpaikkaomavaraisuus. Työpaikka-alueiden vaatima infrastruktuuri aiheuttaa kunnille kustannuksia, ja tämän huomioiminen valtionosuuksissa on paikallaan. Kovin merkittävää vaikutusta tällä kriteerillä ei kuitenkaan ole.

Kustannusten tasauksen lisäksi valtionosuusjärjestelmä koostuu myös verotuloihin perustuvasta valtionosuuksien tasauksesta, jonka painoarvoa on kokonaisuutena hieman korotettu. Samalla järjestelmään on saatu kannustavuutta, kun tulontasausraja on 100 % (aiemmin 91,86 %) ja tasauslisä on 80 %. Toisin sanoen jos tasausrajan alle jäävä pienten verotulojen kunta onnistuu nostamaan verotulojaan, se saa noususta 20 % hyväkseen. Nykyisessä järjestelmässä näin ei ole, eikä alhaisten verotulojen kunnilla ole kannustetta omin toimin pyrkiä kohentamaan omia

verotulojaan.

Kokonaisuutena ehdotettu valtionosuusuudistus merkitsee monille kunnille huomattavaa valtionosuuksien muutosta, toisille lisäystä ja toisille vähennystä. Vaikutusten pehmentämiseksi ehdotetaan viiden vuoden portaittaista siirtymäaikaa, jota vihreät pitävät tarpeellisena ja hyvin toteutettuna.

Vihreät pitävät ehdotettua valtionosuusuudistusta erittäin tarpeellisena ja pääosin onnistuneena. Järjestelmä on merkittävästi selkeämpi, yksinkertaisempi, kannustavampi ja oikeudenmukaisempi kuin nykyinen valtionosuusjärjestelmä.

Lausunto on hyväksytty puoluehallituksen kokouksessa 15.3.2014.

*Vihreä liitto rp:n puolesta,
Risto Kankaanpää, hallintopäällikkö*